ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС
ИНСТИТУТИ

“РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ” КАФЕДРАСИ

«ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР»

МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

МАТЕРИАЛЛАРИ ТЎПЛАМИ

(I қисм)
(2022 йил 10-11 ноябрь)

САМАРҚАНД – 2022

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

“РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ” КАФЕДРАСИ

«ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР»

МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

МАТЕРИАЛЛАРИ ТЎПЛАМИ

(I қисм)
(2022 йил 10-11 ноябрь)

САМАРҚАНД – 2022

UDC: 338.2:004(575.1)
М 90
КВК: 65.9(5Ў)

Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш: муаммо ва ечимлари. / Республика илмий-амалий конференцияси материаллари (I қисм). 2022 йил 10 ноябрь. Самарқанд, СамИСИ, 2022. – 185 бет.

и.ф.д., профессор К.Ж.Мирзаевнинг умумий тахрири остида

Нашр учун масъуллар:

1. **Қ.Ж.Мирзаев – и.ф.д., профессор.**
2. **Д.Х.Аслановна- и.ф.ф.д., профессор.**
3. **Э.Шавқиев – и.ф.н., доцент.**
4. **С.Р.Джулматова – и.ф.н. доцент.**
5. **С.А.Исҳакова – и.ф.ф.д., доцент.**
6. **С.Бобоқулов – и.ф.ф.д., в/б доцент.**

Тўпловчи ва нашрга тайёрловчи: Мустафоев.Ғ.С.– доцент в.б.
Саҳифаловчи: Жамшид Хайитов

Анъанавий илмий-амалий конференция материалларида рақамли иқтисодиётнинг иқтисодий соҳаларда барқарор ўсиш суръатларини таъминлашнинг илмий-назарий ва методологик ёндашувлари, аҳоли бандлиги, фаровонлиги, яшаш сифати ва даражасини юксалтиришдаги ролини ошириш масалалари, хизмат индустрияси билан интеграциялашув жараёнларидаги тенденциялари ва истиқболли йўналишлари, соҳани ривожлантириш муаммо ва ечимлари, бошқарув усуллари ва ижтимоий иқтисодий ривожланишда рақамли иқтисодиётни такомиллаштириш йўллари, рақамли иқтисодиёт билан боғлиқ соҳа самарадорлигини банк – молиявий тизими орқали ошириш механизмлари, корхоналарда бухгалтерия ҳисоби, иқтисодий таҳлил, аудит ва статистик ҳисоб усулларини такомиллаштиришнинг инновацион ёндашувлари, сервис тизими хизматларининг сифати ва самарадорлигини ошириш йўллари, соҳани шакллантиришда рақамлаштириш муаммолари ва уларнинг ечимларига қаратилган илмий-назарий ва амалий тавсияларга бой мақола ва тезислар ўрин олган.

Мақолалар муаллифлар таҳририда босилмоқда. Уларда келтирилган рақамлар, фактлар, хулоса ва тавсияларга муаллифлар масъул. Уларнинг айрим фикрлари ташкилий гуруҳ қарашларига тўғри келмаслиги мумкин.

ISBN: 978-9943-8583-5-0

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2022

М У Н Д А Р И Ж А

I ШЎЪБА. “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ НАЗАРИЙ МЕТОДОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ”

М.Э.Пўлатов, Қ.Ж.Мирзаев — **Рақамли иқтисодиётни ривожлантиришнинг назарий масалалари** 4

Р.Х.Эргашев — **Ҳудудларда саноатни ривожлантиришда инсон ресурсларидан самарали фойдаланиш** 8

Қ.Ж.Мирзаев — **Ўзбекистонда хизмат кўрсатиш тармоқлари иқтисодиётини рақамлаштириш масалалари** 16

Қ.Ж.Мирзаев — **Рақамлаштириш асосида “электрон ҳукумат”ни ривожлантириш масалалари** 19

Э.Шавқиев — **Ўзбекистонда алоқа хизматларининг ривожланиш истиқболлари** 21

Н.Р.Эргашева — **Бухгалтерия ҳисобида аутсорсинг хизматларини ташкил этиш ва ривожлантириш йўллари** 25

Ғ.С.Мустафоев — **Қишлоқ жойларида рақамли хизматларнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти** 28

Ҳ.Н.Очилова — **Таълим соҳасида хизмат кўрсатиш самарадорлигини таъминлашнинг назарий асослари** 31

Б.Б.Мардонов — **Инновацион иқтисодиётда хизмат кўрсатиш сохасининг вазифалари** 36

А.Х.Улашев — **Макроиқтисодий ривожланишда рақамли иқтисодиётнинг ўрни** 41

II ШЎЪБА. “РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ ВА ЕЧИМЛАРИ”

S.B.Boboqulov, M.Usmanov — **Raqamli iqtisodiyoti sharoitida qishloq joylarda yoshlar ishsizligini oldini olish masala** 44

S.B.Boboqulov — **Xizmat ko’rsatish sohasini raqamlashtirish yo’llari** 48

З.К.Рахимов — **Хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини рақамли иқтисодиёт шароитига мос ҳолда ривожлантириш** 52

Н.Т.Махкамов — **Сифат менежменти тизимини ривожлантириш: Ўзбекистон Республикасида ахборот-коммуникацион технологияларни жорий этиш ва рақамли иқтисодиётга ўтиш тенденциялари** 54

З.К.Рахимов — **Хизматлар соҳасини ривожлантиришнинг хорижий давлатлар тажрибаси** 58

Б.Жанзаков — **Туризм соҳасини рақамлаштириш самарадорлигини ошириш имкониятлари** 60

Ф.Ф.Нарзуллаев, Н.Ф.Мехмонова — **Ўзбекистоннинг рақамли иқтисодиётга ўтиш истиқболлари** 64

Р.М.Гайбуллаев — **Банклар кредит портфели сифатини бошқаришдаги мулоҳазалар** 67

С.Тўрабеков — **Рақамли иқтисодиёт шароитида туризм хизматларини ривожлантириш муаммолари** 71

С.Джулматова, Ш.Журакулов — **Факторы формирования цифровой экономики** …. 76

XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI

SamISI Raqamli iqtisodiyot kafedrasi v.b., dotsenti S.B.Boboqulov
+998941891989, ferdu_www@mail.ru

Anotatsiya: Ushbu maqolada xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanish jarayoni hamda raqamlashtirish masalalari bo'yicha muallifning fikrlari keltirilgan. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasini raqamlashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xizmat ko'rsatish, servis, raqamli, raqamlashtirish, raqamli iqtisodiyot, raqamli xizmat, blokcheyn, bulutli texnologiya, diversifikatsiya, modernizatsiya, innovatsiya.

Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar mamlakat rivoji uchun o'zining muhim xissasini qo'shib, aholi turmush darajasini va farovonligini yuksalishiga xizmat qilmoqda. Ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning rivojlanishida asosiy lakomitivlardan biri sifatida xizmat ko'rsatish sohasini keltirib o'tish maqsadga muvofiqdir. Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasi faoliyatini tashkil etish, uni rivojlantirishga alohida shart-sahroitlar yaratilib, imtiyozli yordamlar berilmoqda. Aholiga xizmat ko'rsatish sohasi hozirgi vaqtda iqtisodiy jarayonlarning barcha jabhalariga tobora kuchliroq kirib bormoqda. Ammo uning milliy iqtisodiyotdagi samaradorligi ko'p jihatdan yangicha ijtimoiy mehnat munosabatlarini shakllantirish va rivojlantirishga bog'liq bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "….iqtisodiyotning barcha sohalarini raqamli texnologiyalar asosida yangilanishini ko'zda tutadigan "Raqamli iqtisodiyot milliy konsepsiyasi"ni ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq etish kerak"[45] deb ta'kidlaganlari, mamlakatimiz iqtisodiyot tarmoqlarini bosqichma-bosqich raqamli texnologiyalar dasturiga o'tkazishni hamda 2030 yilga borib yalpi ichki mahsulotda uning ulushini kamida 30 foizga o'stirish kabi ustuvor maqsadlar qo'yilgani bugungi davrning asosiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunday vazifalarni amalga oshirish iqtisodiy islohotlarning ustuvor vazifalari qatoridan joy olib, xizmat ko'rsatish tizimini rivojlantirish, uni raqamli texnologiyalar asosida diversifikatsiyalashni taqozo etmoqda. Buning samarali yechimi sifatida xizmat ko'rsatish faoliyatiga innovatsion, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirish, mamlakat iqitisodiyotini rivojlantirish, aholi turmush farovonligini yuksaltirishga erishishimiz mumkin. Bizga ma'lumki raqamli iqtisodiyotning rivojlanishida birinchi jabxalardan biri bo'lib xizmat ko'rsatish (servis) sohasi hisoblanadi. Dastavval raqamli iqtisodiyot "buyumlar interneti", "mediya internet" dasturiy ta'minoti

[45] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2018 yil 28 dekabrdagi 2019 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Xalq so'zi. 2019 yil. 1 son

orqali aholiga xizmat ko’rsatish jarayonlarini boshlagan. Bu jarayonlarda raqamli texnologiyalar samarali faoliyati, kam xarajatligi, tizim shaffovligi, ochiq faoliyati sababli ishlab chiqaruvchi va foydalanuvchilarda katta qiziqish uyg’otgan. Bu holat o’z navbatida ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonlarini yangi iqtisodiy tartiblarga o’tish jarayonini jadallashtirib, insonlar ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatining ichki va tashqi jarayonlarini keskin o’zgartirdi, tizimda korrupsiya holatlarini keskin oldini oldi hamda ijobiy siljishlar jarayonlari vujudga kelishiga zamin yaratdi.

Iqtisodiy nuqtai nazardan aytish mumkinki, raqamli iqtisodiyot iqtisodiy samaradorlik, mehnat unumdorligining o‘sishiga xizmat qilishi hamda ijtimoiy boylik ishlab chiqarishning moddiy tarkibiy qismida qo‘shilgan qiymat yaratishi lozim va bu axborotlashgan jamiyat iqtisodiyotida uning birinchi iqtisodiy mazmuniga aylanadi. Bu borada mamlakatimiz olimlari tamonidan “raqamli iqtisodiyot yoki boshqacha qilib aytganda veb-iqtisodiyot zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalangan holda tashkil qilinadigan iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlar tizimini ifodalaydi[46]”degan fikrlar keltirilgan. Demak, raqamli iqtisodiyot moddiy va nomoddiy ishlab chiqarish sohadida o’zining vertikal iqtisodiy o’sishi bilan ajralib turadi.

Tadqiqotlarimiz davomida raqamli iqtisodiyot 2017 yil hal qiluvchi bosqichga kirishganini ko’rishimiz hamda sayyoramiz aholisining yarmi internetga ulanganligini fikrimiz tasdig’idir. Ma’lumotlarga ko’ra McKinsey global institutining (MGI) tahlillariga ko‘ra, yaqin 20 yil ichida dunyoning ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish sohasining 50%gacha bo‘lgan qismi raqamlashtiriladi, bu jarayon ko‘lami bo‘yicha XVIII–XIX asrlarda ro‘y bergan sanoat inqilobi bilan taqqoslanishi mumkin[47]. Shuningdek, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va o’sish dinamikasi qanchalik yuqori bo‘lsa, mamlakat ichida va tashqarisida noyob axborotlar aylanmasi shunchalik ko‘p, milliy iqtisodiyotlar ichida axborot trafigi esa shu qadar salmoqli bo‘ladi. Shu bois, ishtirokchilar soni ko‘p va axborot texnologiya xizmatlari keng tarqalgan bozorlarda raqamli iqtisodiyot jadal sur’atlarda rivojlanadi.

Hozirgi davrda xizmat ko’rsatish sohasining ko’plab jabxalarida raqamli xizmatlarni ko’rishimiz mumkin. Masalan, yetkizib berish, “online” savdo, elektron biznes, elektron tijorat, media, ta’lim, kommunal xizmatlar, tibbiyot, davlat xizmatlari, bank xizmatlari va boshqa sohalarni raqamlahtirilishi soha faoliyatini natijadorligiga, xizmatlar sifatini yuksalishiga, tizim shaffovligini oshirishiga, korrupsiya holatlarini bartaraf etishga xizmat qilmoqda. Ammo, xizmat ko’rsatish sohasi to’laqolli raqamlashtirilmaganli soha faoliyatidan to’laqolli foydalanishga to’siq bo’lmoqda. Raqamli iqtisodiyotga o’tish sharoitida transport xizmatlari, maishiy xizmatlar (sartaroshxona, aftomobil ta’mirlash, oziq-ovqat), ko‘chmas mulk bilan bog‘liq xizmatlar, me’morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik

[46] R.H.Ayupov, G.R.Boltaboyeva Raqamli iqtisodiyot asoslari. Darslik. T.: TVI, 2020, 575 bet.

[47] Лобзов А.В. Без чего не работает корпоративная система управления проектами // Российское предпринимательство. – 2015. – Том 16. – № 13. – С. 2045- 2052.

sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlarini raqamlashtirish xizmat ko’rsatish sohasini to’laqolli samaradorligini ortishiga olib keladi.

Yuqorida keltirilgan xizmat ko’rsatish sohalarini raqamlashtirish hozirgi davrning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu maqsadda, O’zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev “…zamonaviy axborot tizimlari va dasturiy mahsulotlarni joriy etish hisobiga mahsulotlar va xizmatlar sifatini yaxshilash, ularning tannarxini, ishlab chiqarishdagi to‘xtalishlarni kamaytirish, moliyaviy-iqtisodiy faoliyatning shaffofligini oshirish”[48] deb ta’kidlaganliklari, ijtimoiy-iqtisodiy sohada amalga oshirish lozim bo’lgan vazifalarni belgilab bermoqda. Buning uchun xizmat ko’rsatish sohasiga raqamli texnologiyalarni mamlakatimiz hududiga olib keluvchi korxonalarni davlat tamonidan moliyaviy, huquqiy, bojxona xizmatlari tamonidan qo’llab quvvatlash, shuningdek, raqamli texnologiya vositalarni ishlab chiqaruvchi investorlar uchun shart-sharoitlar yaratib berish, raqamli texnologiya asoslangan korxonalarni mamlakatimizda faoliyatini tashkil etish, raqamli texnologiya dasturlari, tovarlarini ishlab chiqaruvchilarga soliq imtiyozlarini berish, mavjud kadrlarni raqamli iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarda malakasini ortirish, raqamli xizmat ko’rsatish bo’yicha oliy dargohlarda malakali, zamon standartlariga javob beradigan kadrlarni tayyorlash, hamda davlat xususiy sherikchilik doirasida raqamli xizmat ko’rsatish subyektlari faoliyatini shakllantirsh kabi maqsadlarni amaliyotga joriy etish orqali xizmat ko’rsatish samaradorligiga va davlatimiz iqtisodiyotini vertikal o’sishiga erishishimiz mumkin.

Shuningdek, xizmat ko’rsatish sohasini raqamlashtirish quyidagi ijobiy avzalliklarga ega bo’lishi mumkin:

– xizmat ko’rsatish jarayoni uchun to‘lovlarni amalga oshirish xarajatlarini kamayishiga;

– ko’rsatiladigan xizmatlar haqida batafsil va tezroq ma’lumotlar olish imkoniyatlari vujudga kelishiga;

– mamlakatimizda ishlab chiqariladigan moddiy va nomoddiy tovarlarning jahon bozoriga chiqishi;

– fidbek (iste’molchi fikri)ni tez olish hisobiga tovar va xizmatlar jadal takomillashtirilishiga;

– xizmat ko’rsatish jarayonida tezroq, sifatliroq, qulayroq muhitni shakllanishi;

– xufyona iqtisodiyotni rivojlanishini oldini olishga olib keladi.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib xizmat ko’rsatish sohasini raqamlashtirish maqsadida quyidagi xulosa va takliflarga keldik:

Birinchidan, raqamli savdo hajmini oshirish va mijozlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilash maqsadida raqamli texnika-texnologiyalar (blokcheyn texnologiyasi, bulutli texnologiyasi, su’niy intelekt, 3D texnologiyasi, 5G aloqa

[48] O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning“Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-6079-son Farmoni. Toshkent sh., 2020-yil 5-oktabr, www.lex.uz

tizimi, buyumlar interneti)dan samarali foydalanish hamda xizmat ko'rsatish sohasini raqamli texnologiyalar bilan diversifikatsiya qilish va buyurtmachilar (mijozlar) bilan o'zaro munosabat mexanizmlarini takomillashtirish;

Ikkinchidan, xizmat ko'rsatish sohasida malakali kadrlar tayyorlash, sohada o'quv faoliyati darajasi va sifatini tubdan yaxshilash, xizmat ko'rsatish mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish, xizmat ko'rsatish tizimiga mutaxassislarni raqamli iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlardan jalb qilish orqali sohani rivojlantirish;

Uchinchidan, raqamli xizmatlar va xizmatlar uchun elektron to'lovlar tizimini yanada rivojlantirish, shuningdek, elektron hukumat xizmatlarini taqdim etishda to'lovlarni qabul qilish va qayta ishlash imkoniyatlarini hisobga olgan holda, iqtisodiyot va moliya sohasida axborot infratuzilmasini takomillashtirish;

To'rtinchidan, elektron tijoratning rivojida muhim rol o'ynovchi pochta va logistika infratuzilmasini modernizatsiyalash, shuningdek, pochta va logistika xizmatlari sifatini oshirish kabi takliflarni amaliyotga joriy etish.

Ushbu taklif va tavsiyalarning hayotga tadbiq etilishi mamlakat iqtisodiyotining rivojiga, YaIMda xizmatlar ulushining ortishiga, aholi turmush farovonligini yuksalishiga, qayta tiklanmas tabiy resurslarni tejashga, jaxon bozoriga tez sur'atlarda chiqishga hamda Prezidentimiz belgilab bergan 2030 yilga borib YaIMda raqamli iqtisodiyotning ulushi 30 % yetkazish darajasiga erishishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyot ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-6079-son Farmoni. Toshkent sh., 2020-yil 5-oktabr, www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 28 dekabrdagi 2019 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Xalq so'zi. 2019 yil. 1 son
3. R.H.Ayupov, G.R.Boltaboyeva Raqamli iqtisodiyot asoslari. Darslik. T.: TMI, 2020 y, 575 bet.
4. А.В.Лобзов Без чего не работает корпоративная система управления проектами // Российское предпринимательство. – 2015. – Том 16. – № 13. – С. 2045- 2052.